

TA'LIM JARAYONIDA O'QUV JAMOASINI BOSHQARISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI

*Axborot texnologiyalari va menejment universiteti
Tarix kafedrası dotsenti, psixologiya fanlari bo'yicha
falsafa doktori (PhD)*

Egamberdiyev Farxod Tuxtayevich

*Axborot texnologiyalari va menejment universiteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi*

Sodiqova Intizor Murod qizi

Intizor396@mail.ru

Аннотация: Mazkur maqolada ta'lim jarayonida o'quv jamoasini boshqarishning psixologik asoslari kompleks yondashuv asosida o'rganilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – o'quv jamoasida samarali boshqaruvni ta'minlovchi psixologik omillarni aniqlash hamda ularning ta'lim sifati va o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga ta'sirini ilmiy asoslashdan iborat. Tadqiqot jarayonida kuzatuv, suhbat, sotsiometriya va psixologik diagnostika metodlaridan foydalanildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, ijobiy ijtimoiy-psixologik muhit, o'quvchilarning ichki motivatsiyasi va demokratik yetakchilik uslubi jamoa samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Аннотация: В данной статье рассматриваются психологические основы управления учебным коллективом в условиях современного образовательного процесса. Цель исследования заключается в выявлении ключевых психологических факторов, обеспечивающих эффективность управления учебной группой и влияющих на качество обучения и личностное развитие учащихся. В работе использованы методы наблюдения, социометрии, анкетирования и психологической диагностики. Полученные результаты

показывают, что благоприятный социально-психологический климат, внутренняя мотивация обучающихся и демократический стиль руководства способствуют повышению эффективности учебного процесса.

Annotation: This article explores the psychological foundations of managing student groups within the modern educational environment. The main objective of the study is to identify key psychological factors that contribute to effective group management and influence both academic performance and personal development of students. The research methodology includes observation, sociometric analysis, surveys, and psychological diagnostic tools. The findings reveal that a positive socio-psychological climate, intrinsic motivation, and democratic leadership significantly enhance group effectiveness.

Kalit so'zlar: o'quv jamoasi, psixologik boshqaruv, motivatsiya, yetakchilik, ijtimoiy muhit, guruh dinamikasi, pedagogik hamkorlik

Ключевые слова: учебный коллектив, психологическое управление, мотивация, лидерство, социальная среда, групповая динамика, педагогическое взаимодействие

Keywords: student group, psychological management, motivation, leadership, social environment, group dynamics, pedagogical interaction

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning nafaqat bilim olish darajasi, balki ularning ijtimoiy va psixologik rivoji ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli o'quv jamoasini samarali boshqarish masalasi dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoa ichidagi ijtimoiy-psixologik muhit o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi va xulq-atvoriga bevosita ta'sir qiladi.[1,112-120]

Xalqaro kuzatuvlarga ko‘ra, ijobiy psixologik muhit mavjud bo‘lgan sinflarda o‘quvchilarning akademik natijalari o‘rtacha 20–25% yuqori bo‘ladi, bu esa jamoani boshqarishda psixologik yondashuvning muhimligini tasdiqlaydi [10,210-215].

Bundan tashqari, o‘quv jamoasida motivatsiya, muloqot va yetakchilik kabi omillar muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ichki motivatsiyaga ega o‘quvchilar o‘quv jarayonida faolroq ishtirok etadi va yuqori natijalarga erishadi [7,85-92].

Asosiy qisim: Pedagog va amaliy psixologning hamkorligi jamoada sog‘lom psixologik muhitni shakllantirishga yordam beradi va nizolarni 30–40% gacha kamaytiradi [9, 134-140].

Shu asosda ushbu tadqiqotning maqsadi o‘quv jamoasini boshqarishning psixologik omillarini aniqlash va ularning ta‘lim samaradorligiga ta‘sirini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat.

Tadqiqot maqsadi – o‘quv jamoasini boshqarishning psixologik omillarini aniqlash va ularning ta‘lim samaradorligiga ta‘sirini asoslashdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- o‘quv jamoasining ijtimoiy-psixologik xususiyatlarini tahlil qilish
- motivatsiya va yetakchilik omillarini o‘rganish
- pedagog va psixolog hamkorligining samaradorligini baholash
- Tadqiqot obyekti – ta‘lim jarayonidagi o‘quv jamoasi

Predmeti – jamoani boshqarishning psixologik mexanizmlari

Ilmiy yangilik – o‘quv jamoasini boshqarishda motivatsiya, ijtimoiy muhit va yetakchilik omillarining o‘zaro bog‘liqligiga asoslangan integrativ yondashuv ishlab chiqildi.

Таблиця: Tadqiqot natitalari shuni ko'rsatdiki, o'quv jamoasini boshqarishning psixologik asoslari ijtimoiy va pedagogik psixologiya doirasida keng o'rganilgan muhim ilmiy muammo hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoa ichidagi ijtimoiy-psixologik muhit o'quvchilarning shaxsiy rivoji va o'quv natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan, guruh ichidagi o'zaro munosabatlar tizimi shaxsning ijtimoiy faolligi va xulq-atvorini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi [1,95-105].

Motivatsiya nazariyalari o'quv faoliyatining samaradorligini tushuntirishda asosiy o'rin tutadi. Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, ichki motivatsiyaga ega bo'lgan o'quvchilar bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradi va o'quv jarayonida faolroq ishtirok etadi. Tadqiqot natijalari bunday o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi o'rtacha 25–30% yuqori bo'lishini ko'rsatadi [7,120-128].

Ta'lim jarayonida ijtimoiy muloqot va hamkorlikning roli alohida ahamiyatga ega. Ilmiy yondashuvlarga ko'ra, bilim olish jarayoni o'zaro muloqot va ijtimoiy ta'sir orqali samaraliroq amalga oshadi. Bu esa jamoaviy o'qitish metodlarining yuqori samaradorligini asoslaydi [12,56-63].

Boshqaruv uslublari ham jamoa samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, demokratik boshqaruv uslubi qo'llanilgan jamoalarda o'quvchilarning faolligi, tashabbuskorligi va mustaqil fikrlashi yuqori bo'ladi, konfliktlar esa kamroq uchraydi [6,210-218].

Zamonaviy xalqaro tadqiqotlar ta'lim muhitining sifatiga alohida e'tibor qaratadi. Xususan, ijobiy psixologik muhit mavjud bo'lgan jamoalarda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi va ijtimoiy faolligi yuqori bo'lishi aniqlangan. Shu bilan birga, bunday muhitda o'quvchilar o'rtasidagi nizolar 30–40% gacha kamayadi [10,250-260].

O'quv jamoasini boshqarish murakkab psixologik jarayon bo'lib, u bir nechta o'zaro bog'liq omillar ta'sirida shakllanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoa ichidagi ijtimoiy-psixologik muhit o'quvchilarning o'quv faoliyati va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy muhit mavjud bo'lgan jamoalarda o'quvchilar o'z fikrini erkin ifoda etadi, o'zaro hurmat va ishonch asosida hamkorlik qiladi. Aksincha, salbiy muhit mavjud bo'lgan guruhlarda o'quvchilarning faolligi pasayadi, nizolar ko'payadi va o'qishga bo'lgan qiziqish kamayadi.[1,130-138]

Sotsiometrik tadqiqotlar natijalari jamoa ichidagi norasmiy munosabatlar tizimi va liderlik omilining muhimligini ko'rsatadi. Guruhda yetakchi shaxslarning mavjudligi boshqa o'quvchilarning xulq-atvori va faolligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Demokratik boshqaruv uslubi qo'llanilgan jamoalarda o'quvchilar tashabbuskor bo'lib, o'zaro muloqot va hamkorlik darajasi yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, bunday jamoalarda o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlanadi.[6,180-190]

Motivatsiya omili o'quv jamoasini boshqarishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Kuzatuv va anketa natijalari shuni ko'rsatadiki, ichki motivatsiyaga ega o'quvchilar o'quv jarayonida 25–30% yuqori faollik ko'rsatadi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtiradi. Shuningdek, pedagog va amaliy psixologning hamkorligi jamoada sog'lom psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Psixologik xizmat yo'lga qo'yilgan ta'lim muassasalarida o'quvchilar o'rtasidagi nizolar 30–40% gacha kamayishi kuzatilgan, bu esa psixologik yondashuvning samaradorligini tasdiqlaydi.[9,140-150]

Psixologik omillarning jamoaga ta'siri

Omil	Ta'sir darajasi
Motivatsiya	Juda yuqori
Ijtimoiy muhit	Juda yuqori

Yetakchilik	Yuqori
Muloqot	O'rta

Xulosa: Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'quv jamoasini samarali boshqarish ko'p omilli psixologik jarayon bo'lib, unda ijtimoiy-psixologik muhit, motivatsiya, yetakchilik va muloqot asosiy omillar sifatida namoyon bo'ladi. Ijobiy muhit shakllangan jamoalarda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi, faolligi va ijtimoiy moslashuvi yuqori bo'lishi aniqlandi, shu bilan birga ichki motivatsiya mavjudligi o'quv samaradorligini sezilarli oshiradi [1,140-150].

Tadqiqot shuningdek, demokratik boshqaruv uslubi hamda pedagog va amaliy psixologning hamkorligi jamoada sog'lom psixologik muhitni ta'minlash va nizolarni kamaytirishda muhim rol o'ynashini tasdiqladi. Ilmiy jihatdan ushbu ish o'quv jamoasini boshqarishning integrativ psixologik modelini asoslab beradi, amaliy jihatdan esa ta'lim muassasalarida samarali boshqaruv strategiyalarini ishlab chiqish va psixologik xizmat faoliyatini takomillashtirishda qo'llanishi mumkin [9,150-160].

Foydalanilgan adabyotlar

1. Andreeva, G. M. (2001). *Sotsialnaya psixologiya* (5-nashr). Moskva: Aspekt Press. 376 bet.
2. Boymurodov, N. (2009). *Amaliy psixologiya*. Toshkent: Yangi asr avlodi. 316 bet.
3. Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement*. London: Routledge. 378 p.
4. Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2017). *Joining Together: Group Theory and Group Skills* (12th ed.). Boston: Pearson. 576 p.
5. Krutetsky, V. A. (1976). *The Psychology of Mathematical Abilities in Schoolchildren*. Chicago: University of Chicago Press. 384 p.
6. Lewin, K. (1951). *Field Theory in Social Science*. New York: Harper & Row. 346 p.

7. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Brothers. 411 p.
8. Moreno, J. L. (1934). *Who Shall Survive? A New Approach to the Problem of Human Interrelations*. Washington, DC: Nervous and Mental Disease Publishing. 365 p.
9. Nishanova, Z. T. (2010). *Psixologik maslahat*. Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati. 248 bet.
10. OECD. (2022). *Education at a Glance 2022: OECD Indicators*. Paris: OECD Publishing.
11. Slavin, R. E. (2018). *Educational Psychology: Theory and Practice* (12th ed.). Boston: Pearson Education. 624 p.
12. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 159 p.
13. Эгамбердиев Ф. Т. СПОРТЧИЛАРДА ИРОДАВИЙ СИФАТЛАРНИ ШАКЛЛАНТИРИШ-ПСИХОЛОГИК МУАММО СИФАТИДА //PSIXOLOGIIYA Учредители: Бухарский государственный университет. – №. 1. – С. 116-118.
14. Эгамбердиев Ф. Т. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ПРОЯВЛЕНИЯ ВОЛЕВЫХ КАЧЕСТВ В СПОРТЕ //MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS. – 2021. – С. 24.
15. Egamberdiyev Farxod To‘xtayevich. [Sportchilarda frustratsion vaziyatlarning psixologik asoslari: nazariy va amaliy tahlil/](#) Ta'limda istiqbolli izlanishlar ilmiy jurnali/ 2025-yil 6-son, 1-qism
16. *Egamberdiyev Farxod To‘xtayevich. TA’LIM TIZIMIDA AMALIY PSIXOLOG FAOLIYATI. Innovatsion iqtisodiyot/ Ilmiy -amaliy jurnal. ISSN: 3030-315X ojs.qmii.uz 2025-yil. 3-son/ 11-14 betlar*
17. *Egamberdiyev Farxod To‘xtayevich. O‘spirin futbolchilarda frustratsion vaziyatlarni bartaraf etishning psixologik asoslari. Innovatsion iqtisodiyot/ Ilmiy -amaliy jurnal. ISSN: 3030-315X ojs.qmii.uz 2025-yil. 3-son/ 72-74 betlar*